

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

Бутрин Н.С.

викладач,

Тернопільський національний економічний університет

НАБУТТЯ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ НА ПІДСТАВІ ПРАВОЧИНУ: ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

Набуття та припинення корпоративних прав взаємообумовлені явища. Як правило, припинення і набуття корпоративних прав є наслідками одного юридичного факту. Підставами виникнення права власності є різні обставини (юридичні факти), з якими норми права пов'язують встановлення правовідносин власності. Згідно з ч. 1 ст. 328 ЦК України це можуть бути будь-які підстави, не заборонені законом [1].

В. М. Кравчук поділяє підстави набуття корпоративних прав за критерієм належності останніх. До первинних (коли набуття відбувається безпосередньо від юридичної особи) належать створення юридичної особи; прийняття учасника; придбання акцій нової емісії; продаж акцій чи часток, які належать юридичній особі. До похідних (коли набуття корпоративних прав відбувається від учасників юридичної особи) – відступлення частки, продаж акцій, спадкування часток [2, с. 261]. З таким поділом, вважаємо, варто погодитися лише частково. Якщо акції нової емісії дійсно відчужуються від імені товариства, то, наприклад, при створенні юридичної особи корпоративні права у засновників виникають вперше. Фактично, в даному випадку, корпоративні права є новоствореною річчю. Тому навряд чи можна говорити в даному випадку про те, що набуття корпоративних прав відбувається від юридичної особи. Аналогічно це стосується і внесення учасниками додаткових внесків до статутного капіталу. Учасник набуває корпоративних прав не від юридичної особи, а внаслідок винесення коштів (майна) у відповідності до рішення загальних зборів про збільшення статутного капіталу. В даному випадку додатковий обсяг корпоративних прав є новоствореною річчю.

На нашу думку, слід виходити з іншого критерію поділу. В теорії цивільного права підстави набуття права власності поділяють на первинні та похідні за критерієм правонаступництва [3, с. 99]. До

первинних відносять способи, в основі яких правонаступництва немає, а до похідних – ті, що ґрунтуються на правонаступництві. Виходячи з такої класифікації, до первинних підстав набуття корпоративних прав можна віднести: створення або участь у створенні юридичної особи; внесення внеску до статутного капіталу; прийняття учасника; емісія акцій. До вторинних: придбання акцій нової емісії; купівля-продаж, дарування, міна акцій (частки); спадкування; продаж акцій (частки), які належать юридичній особі.

Серед вище згаданих первинних підстав набуття корпоративних прав зазначалося прийняття учасника. Кореспондуючою дією є вступ учасника. З приводу останньої в літературі виловлюється думка, що вступ до товариства корпоративним двостороннім правочином. Коли кандидат звертається із заявою про вступ до товариства, він фактично робить оферту (пропозицію) спрямовану на набуття корпоративних прав, а товариство, коли ухвалює рішення про прийняття кандидата, фактично цю пропозицію акцептує, тобто приймає. Автор зазначає, що предметом цього договору є участь (членство) в юридичній особі, а змістом права та обов'язки сторін щодо участі [4, с. 69]. Не вдаючись в детальний аналіз даної підстави набуття корпоративних прав, зауважимо, що останні виникають в особи вперше. Тому, дана підстава є первинною. Тут набуття корпоративних прав не обумовлене їх припиненням в іншого суб'єкта. А звідси, вона не може бути двостороннім правочином.

До підстав припинення корпоративних прав належать: відчуження корпоративних прав; вихід з товариства; виключення учасника з товариства; ліквідація товариства; інші підстави, передбачені законом.

На жаль, визначення моменту з якого особа набуває корпоративних прав та обов'язків ускладнюється відсутністю в ЦК України, ГК України, Законі України «Про господарські товариства» відповідних чітких спеціальних норм. Ситуація, що склалася, набула особливої невизначеності після викладення ст. 53 Закону України «Про господарські товариства» в новій редакції. Відповідно до Закону України № 997-V від 27.04.2007 року виключено положення, згідно з яким перехід частки учасника у статутному капіталі ТОВ зумовлював перехід до такої особи всіх прав та обов'язків попереднього учасника. Формулювання ст. 53 Закону в старій редакції дозволяла вважати моментом набуття особою (новим учасником) права участі в ТОВ (ТДВ) та відповідно корпоративних прав саме дату переходу до неї частки від попереднього учасника. Але сьогодні, у зв'язку із зазначеними змінами, набуття контрагентом правочину частки учасника господарського товариства не породжує автоматичне набуття нею

корпоративних прав, що належали попередньому учаснику. Тому, постає питання, що саме необхідно вважати моментом, з якого учасник може реалізовувати корпоративні права: укладення відповідного правочину; прийняття до складу учасників загальних зборів товариства та прийняття про це відповідного рішення; державна реєстрація змін до установчих документів на підставі змін у складі учасників?

З'ясування даного питання має ключове значення, оскільки від нього залежить той момент, коли новий власник стає повноправним учасником товариства та може здійснювати корпоративні права. Зрештою, з'ясувавши даний аспект, стає зрозумілою природа правових відносин, які є між старим (чи новим) власником корпоративних прав та товариством в період між укладенням правочину та реєстрацією змін до установчих документів товариства.

Виникає дискусійне питання: власник корпоративних прав набуває можливості здійснювати права з моменту прийняття рішення чи з моменту реєстрація відповідних змін державними органами?

На думку С. В. Томчишена, право участі у товаристві (тобто момент, з якого особа може здійснювати корпоративні права) не можна пов'язувати з датою державної реєстрації змін до установчих документів [5, с. 35]. Автор обґрунтовує свою позицію тим, що відповідно до ст. 18 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб підприємців»: якщо відомості, які підлягають внесенню до Єдиного державного реєстру були внесені до нього, то такі відомості вважаються достовірними і можуть бути використані в спорі з третьою особою, доки до них не внесено відповідних змін. Але, продовжує автор, наведена норма не містить жодних положень, які б дозволили однозначно стверджувати, що зміни до установчих документів, які відображають зміну складу учасників товариства та розмір їх часток, не мають юридичної сили для їх учасників та самого товариства до їх державної реєстрації та внесення відповідних відомостей до Єдиного державного реєстру. Крім того, вказаною нормою не встановлено і жодних правових наслідків невиконання товариством у п'ятиденний термін свого обов'язку щодо реєстрації змін до установчих документів, які були прийняті загальними зборами товариства у зв'язку із зміною складу учасників товариства та розміру їх часток [5, с. 35].

Видається, точка зору автора про те, що ст. 18 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб підприємців» не можна застосовувати до корпоративних правовідносин між товариством та його учасниками, є недостатньо аргументованою. Автор, критикуючи позицію інших вчених щодо ототожнення факту набуття можливості здійснення корпоративних

прав з моменту реєстрації змін до установчих документів, не наводить достатньо вагомих аргументів, які б спростовували факт набуття можливості здійснювати корпоративні права з моменту реєстрації.

Аргументи вчених, що набуття корпоративних прав з моменту реєстрації суперечить ч. 5 ст. 89 ЦК України, також, на нашу думку, не є достатньо вагомими. В даній правовій нормі зазначено, що юридичні особи та їх учасники не мають права посилалися на відсутність державної реєстрації таких змін у відносинах із третіми особами, які діяли з урахуванням цих змін. Тому частина фахівців доходить думки, що зміни до установчих документів, хоча і набирають чинності для третіх осіб з дня державної реєстрації, для самого товариства та його учасників вони є чинними до проведення їх державної реєстрації, а тому для товариства та його учасників чинність змін до установчих документів товариства не пов'язується з днем їх державної реєстрації [5, с. 36]. Вважаємо, що автори надто розширено тлумачать дану правову норму, а саме щодо кола суб'єктів, яким вона адресована.

Таким чином, процедура набуття корпоративних прав прописана недостатньо чітко. В законодавстві України чітко не визначено, протягом якого строку та як повинні бути проведені загальні збори товариства, на яких учасника повинні включити до товариства. Вищезазначена законодавча неврегульованість дає підстави частині вчених вважати, що особа, яка придбала або в інший спосіб набула право на частку учасника у статутному капіталі, не вступає до товариства, тобто не стає учасником товариства внаслідок лише набуття права на відповідну частку, а отримує лише право на вступ до товариства [6, с. 34]. При цьому аргумент для такого висновку – застосування ч. 5 ст. 147 ЦК України за аналогією у зв'язку з відсутністю спеціальної норми [1]. Але застосування аналогії, на нашу думку, в даному випадку не можна застосовувати.

В акціонерних товариствах право участі в товаристві при відчуженні акцій виникає у набувача з моменту внесення відповідних змін про власника на рахунку (ст. 5 Закону «Про Національну депозитарну систему і особливості електронного обігу цінних паперів в Україні»). Право на участь у загальних зборах АТ виникає з моменту реєстрації учасників у переліку акціонерів (ч. 3 ст. 40 Закону «Про акціонерні товариства») для участі у зборах на підставі відповідних документів (виписка з рахунку в цінних паперах, посвідчення особи, довіреність, тощо) та внесення їх до переліку акціонерів тощо. Реєстрація акціонерів (їх представників) проводиться із зазначенням кількості голосів кожного акціонера».

Таким чином, підтримуючи вище згадану позицію, а також враховуючи те, що право участі є базовим серед корпоративних

прав, вважаємо, що учасник отримує можливість здійснювати права з моменту реєстрації змін до статуту (щодо учасників ТОВ, ПТ, КТ) або з моменту внесення відповідних змін до реєстру акціонерів.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України № 435-VI від 16 січня 2003 року // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. – Ст. 461.
2. Здійснення та захист корпоративних прав в Україні (цивільно-правові аспекти) : монографія / [В. В. Луць, В. А. Васильєва, Н. Р. Кобецька, І. Р. Калаур, О. В. Кашина, І. Б. Саракун] ; за заг. ред. В. В. Луця. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2007. – 320 с.
3. Цивільне право України : підруч. : у 2 т. / за ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького – Х. : Право. – 2011. – Т.1. – 656 с.
4. Кравчук В. М. Припинення корпоративних правовідносин в господарських товариствах / В. М. Кравчук . – Львів: Край, 2009. – 406 с.
5. Томчишен С. В. Набуття права участі у товаристві з обмеженою відповідальністю / С. В. Томчишен // Актуальні питання цивільного та господарського права. – 2008. – № 6. – С. Здійснення та захист корпоративних прав в Україні (цивільно-правовий аспект): Монографія / за заг. ред. Луця В.В. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2007 р. – 320 с.
6. Томчишен С. В. Відчуження учасником частки у статутному капіталі як підстава припинення в нього та виникнення у її набувача корпоративних прав у товаристві з обмеженою відповідальністю / С. В. Томчишен // Актуальні питання цивільного та господарського права. – 2008. – № 3. – С. 33-37

Гавриленко Д.А.

студент,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ УКЛАДЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ЛІЦЕНЗІЙНОГО ДОГОВОРУ

Пропоную розглянути проблеми які існують в Україні внаслідок того, що законодавцем ніяким чином не було легітимізоване право сторін укласти електронний ліцензійний договір.

Так, згідно з ч. 3 ст. 426 ЦКУ використання об'єкта права інтелектуальної власності іншою особою здійснюється з дозволу особи, яка має виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності .

У разі придбання примірника програмного забезпечення (надалі – «ПЗ»), покупець повинен отримати від правовласника такого ПЗ документальне підтвердження правомірності використання ПЗ. Такими доказами відповідно до статті 1107 ЦКУ можуть бути :